

IZVAJANJE NAČELA DELITVE TVEGANJ PRI ZAVAROVANJIH PRED NARAVNIMI IN DRUGIMI NESREČAMI

Losses from Natural Disasters – the Principle of Risk Partnership

Anselm Smolka* UDK 368.1:502.58

Povzetek

Škoda, ki jo povzročajo večje naravne nesreče, v zadnjih desetletjih zelo narašča. Breme njenega poravnavanja v prihodnje je izziv, ki zahteva sodelovanje partnerjev: potencialno prizadetih ljudi in industrije, finančnega sektorja in države. Vsak od njih ima svoje naloge in odgovornosti pri obvladovanju tveganja, odvisno od naravnih nesreč. V praksi so bile za delitev odgovornosti v okviru navedenega partnerstva sprejete različne rešitve.

Abstract

The loss figures on great natural disasters in the last few decades have increased significantly. Coping with future loss burdens represents a formidable challenge which requires the cooperation of all parties involved, i.e. the potentially affected private persons and industries, the financial sector and the state. In actual practice, various solutions have been found to divide responsibilities within such a "risk partnership".

Podatki o škodi, ki so jo povzročile hujše naravne nesreče po letu 1960, kažejo, da se je v zadnjih desetletjih katastrofalna škoda povečala. Podatki o tem so na sliki. V preglednici pa je predstavljena desetletna škoda v obdobju po letu 1960.

Razlogi za tolikšno zvečanje škode so večplastni in vključujejo:

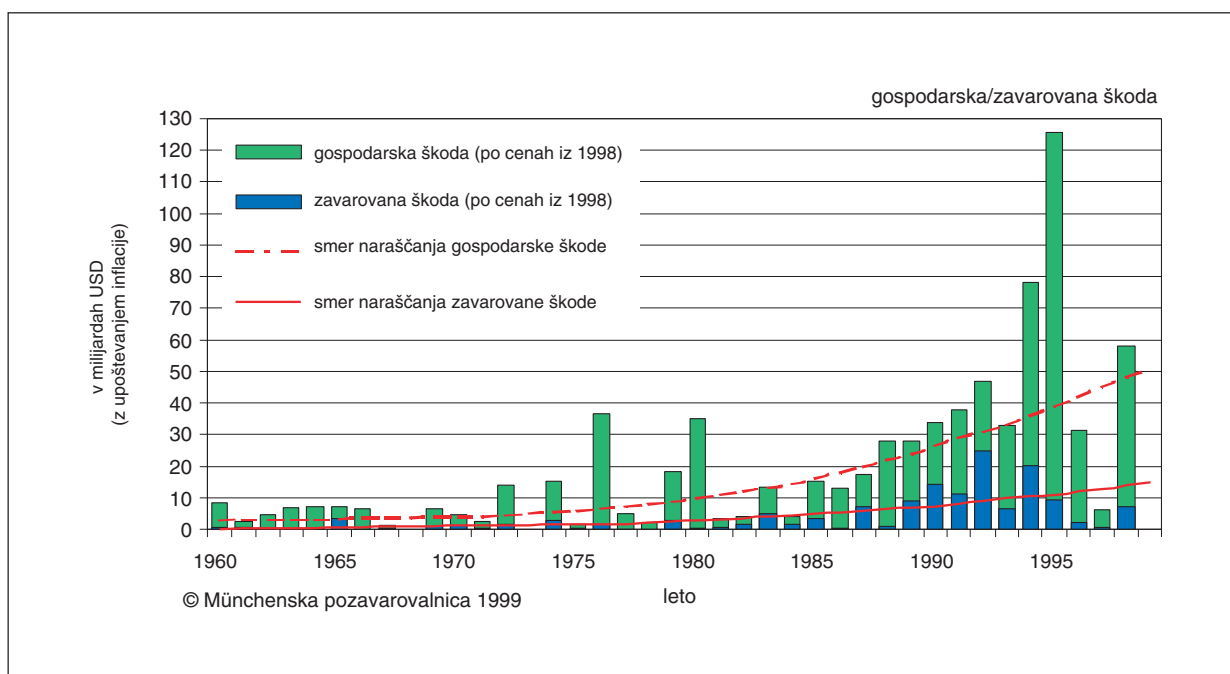
- povečanje svetovne populacije in s tem povezane učinke
  - povečanje vrednosti
  - koncentracija v večjih urbanih naseljih
- socialne in gospodarske dejavnike
  - razvoj zelo ogroženih regij
  - velika ranljivost modernih družb in tehnologij

– spremembe v naravnem okolju

(npr. globalno segrevanje in s tem povezani regionalni učinki).

Dejavniki, ki vplivajo na ugotovljeno smer gibanja škode, ostajajo nespremenjeni, zato je nadaljnje povečanje škode zaradi naravnih nesreč neizogibno. Breme poravnavanja škode je velik izziv, ki zahteva sodelovanje vseh prizadetih strank, to je potencialno prizadetih ljudi in industrije, finančnega sektorja in države. Pri zavarovanju proti posledicam naravnih nesreč naj bi imeli pomembno vlogo: zavarovane fizične in pravne osebe, osnovni zavarovatelji, pozavarovatelji, kapitalski trgi, vlade.

Vsak od naštetih ima svoje naloge in odgovornosti pri obvladovanju tveganja, ki izhaja iz naravnih nesreč. Poleg

Slika. Povečanje katastrofalnih škod v zadnjih desetletjih
Figure. Increase in catastrophe losses over the last few decades

Preglednica. Škoda, ki so jo povzročile večje naravne nesreče v posameznih desetletjih
Table. Losses from great natural disasters per decade

	1960–1969	1970–1979	1980–1989	zadnjih deset let 1989–1998	indeks 80/60. leta	indeks zadnjih 10/60. leta
število	16	29	70	53	4,4	3,3
gospodarska škoda	52,5	100,9	162,4	479,3	3,1	9,1
zavarovana škoda	7,0	11,8	32,3	106,9	4,6	15,3

škoda v milijardah USD (po cenah iz 1998)

golemu finančnemu poravnavanju škode, ki je ukrep po nesreči, bi bilo treba mnogo več naporov posvetiti preventivni strategiji, to je zmanjšanju in preprečevanju nastanka škode v prihodnje. Ta strategija ni samo stvar finančnih virov, temveč tudi – in mogoče predvsem – stvar dobrega in vizionarskega načrtovanja ter sodelovanja na vseh ravneh: od gospodinjstev in industrijskih podjetij do javnih ustanov in oblasti. Kaj naj bi bile naloge naštetih?

Zavarovanci: lastniki hiš in podjetij lahko veliko storijo za zmanjšanje ogroženosti svojega premoženja z ustreznim vzdrževanjem in zaščito občutljivih delov, kot so oprema, električne inštalacije in stroji. Industrijska podjetja lahko z ustreznim načrtovanjem ukrepanja v sili preprečijo ali zmanjšajo škodo v primeru novih nesreč. Del finančnega tveganja bi morali nositi zavarovanci, saj bi to prispevalo k njihovi zavesti o potrebnosti preprečevanja škode. Tipične oblike soudeležbe so odbitne franšize, ki naj bi bile izražene v odstotku zavarovalne vsote in/ali sozavarovanje, to je odstotna udeležba pri pokrivanju posameznih škod.

Osnovni zavarovatelji: morajo predvsem nuditi in zagotoviti denar z

- zaračunavanjem tehnično ustreznih zavarovalnin
- uporabo ustreznih smernic za poročila
- spremljanjem akumulacije in upravljanjem s portfeljem
- oblikovanjem rezerv za primer naravnih nesreč
- omejevanjem njihove odškodninske odgovornosti v skladu z njihovo finančno močjo – zaščita s pozavarovanjem.

Pri rezervah moramo omeniti, da zavarovatelji premij proti naravnim nesrečam ob koncu leta ne smejo obravnavati kot zaslužek, ker se nekatere naravne nesreče dogajajo zelo poredko (enkrat v nekaj desetletjih ali celo v nekaj sto letih).

Pozavarovatelji: so pogosto poglavitni nosilci tveganja v primeru škode zaradi naravnih nesreč, zato je pomembno ustrezno obvladovanje tveganj, ki mora obsegati:

- časovno in regionalno porazdelitev tveganj
- tehnično pomoč svojim strankam pri določanju premij in oceni verjetne maksimalne škode
- nadzorovanje in omejevanje odškodninske odgovornosti (določanje meja za posamezne cesije/pojave, finančno načrtovanje, retrocesija).

Kapitalski trgi so se pojavili šele pred kratkim, zato jih moramo obravnavati predvsem kot dopolnilo k pozavarovateljem in ne kot njihovo konkurenco. Njihova potencialna naloga je predvsem zagotoviti dodatne vire za poplačilo največje škode.

Država bi morala nastopati kot zadnji pozavarovatelj v primeru zelo redke izredne škode in/ali nosilec nezavarovljivih tveganj. Glavna naloga države pa je seveda obvladovanje tveganj in njihovo zmanjševanje z:

- oblikovanjem in uveljavljanjem predpisov za uporabo zemljišč in gradnjo
- zagotavljanjem delovanja kritičnih objektov in infrastrukture
- nudenjem davčnih ugodnosti za oblikovanje rezerv za naravne katastrofe
- načrti za ukrepanje v sili, v katerih so natančno opredeljene odgovornosti in naloge vseh pristojnih oblastnih organov.

Pri tem ima zavarovalni sektor dobro določeno in preverjeno vlogo. V nasprotju z njim morajo kapitalski trgi šele dokazati, da lahko nudijo zanesljiv in stalen vir finančnih sredstev tudi, kadar investitorji v večjih naravnih nesrečah izgubijo svoj denar. Država bi morala oblikovati okolje, ki bi omogočalo, da bi za odpravo posledic nesreče v največji meri izkoristili zasebne vire in zagotoviti zaščito kar največjemu možnemu krogu ljudi.

V praksi so bile sprejete različne rešitve za delitev odgovornosti v okviru navedenega partnerstva. Tako je na Novi Zelandiji vlada že po drugi svetovni vojni ustanovila komisijo za potresno in vojno škodo, ki odtlej ves čas zbira sredstva. Pozneje se je preoblikovala v komisijo za potrese (Earthquake Commission), ki zagotavlja osnovno zavarovalno povrnitev vsem gospodinjstvom do letno popravljene dejanske vrednosti objekta. Dodatno kritje do nadomestne vrednosti je možno pridobiti na zasebnem trgu, kar velja tudi za zavarovanja proti komercialnim in industrijskim tveganjem. Tudi na Japonskem obstaja državna zavarovalnica Japan Reinsurance Company, ki v veliki meri zagotavlja poplačilo škode na stanovanjskih objektih, medtem ko morajo večja podjetja kupiti zavarovanje na zasebnem trgu. Koncept osnovnega zavarovanja je uveljavila tudi California Earthquake Authority po potresu v Northridgeu leta 1994, saj so lastniki hiš težko pridobili potresno zavarovanje. Pogosto uporabljen koncept zavarovanja proti naravnim nesrečam so zavarovalna združenja, pri katerem posamezna podjetja sodelujejo pri poravnavanju škode sorazmerno z njihovim tržnim premisskim deležem. Ta koncept zagotavlja posameznim družbam, da se izognejo hudim težavam ali celo stečaju zaradi nesorazmerno velikega bremena pokrivanja škode po določenih dogodkih. Takšna združenja obstajajo trenutno v Švici, Franciji in Španiji, kjer jih delno dopolnjuje državno pozavarovanje. O njih razmišljajo tudi v številnih evropskih in čezmorskih državah.